DEFINIȚIA LEXICOGRAFICĂ MODERNĂ A CUVINTELOR RELAȚIONALE

CĂTĂLINA MĂRĂNDUC
Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române

1. Prepoziția în interpretarea studiilor de gramatică

Conform GALR 2008 definiția prepoziției este următoarea: „o clasă de cuvinte neflexibile care, în special la nivelul propoziției, marchează relația dintre un termen subordonat şi regentul său" (GALR I 2008: 606).

Este însă o clasă cu un număr foarte restrâns de membri (care pot fi enumerați în câteva rânduri), iar statutul de cuvinte le-a fost contestat de unii cercetători.

P. Zugun (1983) face de fapt o analiză logico-semantică a noțiunilor de morfem, cuvânt şi propoziție, arătând că numai cea din urmă este dotată cu sens, iar noțiunea de cuvânt nu are sens decât raportată la rolul său în propoziție, de unde dificultățile pe care le-au întâmpinat lingviştii din toate timpurile în a defini noțiunea de cuvânt. Cheia problemei definirii cuvântului este pentru P. Zugun conceperea justă a funcțiilor în limbă a prepozițiilor, conjuncțiilor, articolelor, verbelor auxiliare, interjecțiilor, pronumelor reflexive, adverbelor gramaticale, cărora le refuză statutul de cuvinte, considerându-le morfeme gramaticale:

> „Categoriile morfologice se exprimă nu numai prin desinențe şi sufixe gramaticale, ci şi prin articole, prepoziții, conjuncții, adverbe-morfem şi pronume reflexive, obişnuit proclitice față de radical" (Zugun 1983:105).

Pare ciudat să acuzăm de tradiționalism noua gramatică academică proaspăt apărută, care demolează o mare parte din prejudecățile primelor două ediții, şi totuşi, referitor la prepoziție nu aflăm prea multe noutăți. Aflăm, spre exemplu, că prepoziția se comportă ca un centru față de cuvântul pe care îl precedă, impunându-i acestuia cazul. Dar nu putem extrage de aici decât o informație privitoare la coeziunea foate puternică a colocației prepoziție + substantiv; în definitiv, şi articolele se acordă în caz cu substantivul pe care îl precedă şi cu toate acestea ele sunt tot mai aproape de acceptarea unanimă a statutului de morfem, şi nu de cuvânt.

Nu s-a gândit nimeni, în noua gramatică, să numească prepoziția, să zicem, „morfem al categoriei recțiunii cazuale", aşa cum denumeşte articolul „morfem al categoriei determinării". Este oare o chestiune de timp până când lingviştii vor ajunge la concluziile (previziunile) lui P. Zugun referitoare la retragerea statutului de cuvânt acestor instrumente gramaticale?

În fine, deşi nu ştim sigur dacă sunt cuvinte, totuşi trebuie să continuăm să le tratăm în dicționare, pentru bunul motiv că utilizatorii le caută acolo şi trebuie să-i informăm despre sensul şi despre alte particularități ale lor.

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

Dar nu suntem siguri nici măcar despre faptul că prepozițiile au un sens. Potrivit distincției sens autosemantic vs. sens relațional, prepozițiile nu au un sens din prima categorie, nu pot apărea în enunț în lipsa unui cuvânt subordonat pe care să-l lege de regentul său.

Dacă ar fi să le tratăm prin analogie cu prefixele, care își au originea în ele, și despre care spunem că au un sens relațional, dependent de al bazei de derivare, o să observăm că acest tip de sens este unul foarte abstract. În calitate de conectori sintactici la nivelul constituenților propoziției, sensul lor este de a marca faptul că cuvântul pe care îl preced este subordonat altui cuvânt din propoziție.

În unele studii de gramatică, prepozițiile sunt considerate formanți sau conectori sintactici dependenți de context:

> „Ca formant al supinului, prepoziția *de* are rolul morfologic de a distinge supinul de participiu și rolul sintactic de a subordona supinul unui regent" (Căpățână 2006: 101–114).

Nu putem să nu observăm aici titlul articolului, care denotă o concepție neobișnuit de largă asupra noțiunii de cuvânt, de vreme ce înglobează și formantul supinului. Într-adevăr, este foarte important în ce mod definim această noțiune, pentru a decide dacă prepoziția, orice funcție ar îndeplini ea, este sau nu este un cuvânt.

În lungul drum al limbajului natural de la concret la abstractizare, observăm că acești conectori sunt mai numeroși decât ar fi necesar, că ei au o bogată sinonimie, uneori totală, alteori parțială, și că prepozițiile neologice sunt împrumutate din nevoia de precizie sau de monosemantism în limbajele științifice, dar, de fapt, sensul lor se suprapune perfect peste al unor prepoziții mai vechi, și astfel inventarul acestei clase de cuvinte crește în mod artificial. Prepoziția *supra* este perfect sinonimă cu prepozițiile mai vechi *pe* sau *peste*, „doi supra trei" este perfect echivalet cu „doi pe trei", iar când spunem că „*Supracoperta* este o învelitoare pusă peste copertă" nimănui nu i-ar da prin minte să definească *supra-* ca fiind un cuvânt separat, dar o facem în cazul prepoziției „peste".

Există în limbă prepoziții cu grade diferite de abstractizare. Cele mai vechi (*în, de, la, pe*) sunt foarte abstracte, aproape lipsite de sens dacă le privim independent de context, cu un polisemantism pe care îl demonstrăm prin aceea că pot intra în relații de sinonimie contextuală cu multe alte prepoziții, mai puțin abstractizate și mai noi, provenind în general din sudarea a două prepoziții mai vechi. Spre exemplu, prepoziția *pe* poate fi sinonimă în unele contexte cu *peste,* care provine din *pre + spre.* Iată un alt exemplu:

> **„LA 1** prep. (Intră în structura unor grupuri prepoziționale circumstanțiale, a unor grupuri prepoziționale necircumstanțiale, a unor grupuri verbale cu regim prepozițional obligatoriu sau în structura unor construcții cazuale analitice)
> **I. 1. a)** (Exprimă direcția de deplasare, în raport cu punctele cardinale sau cu alte repere de orientare în spațiu) Către, înspre, spre" (DLR L1 2008).

Tot abstracte sunt și prepozițiile neologice, care, spre deosebire de sinonimele lor vechi în limbă, au marcată apartenența la stilul științific. Evoluția limbii se petrece în sensul abstractizării, e de presupus că prepozițiile cu sens concret vor dispărea, deja sunt rar folosite unele prepoziții ca *îndărătul, înapoia, aidoma.* Frecvența prepozițiilor care impun cuvântului introdus de ele cazul genitiv sau dativ este tot mai mică, pe când cazul acuzativ se extinde.

Totuși, se manifestă și o tendință contrară, aceea de colorare a stilului literar prin folosirea locuțiunilor prepoziționale, care au un sens mai concret.

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

2. Prepoziția în viziunea vechilor dicționare

În vechile dicționare, prepozițiile sunt definite prin sinonimia cu alte prepoziții, ceea ce duce la apariția unor paradigme circulare şi eludează problema sensului lor. Utilizând proiectul CLRE realizat de un grup de lexicologi de la Institutul „Al. Philippide" al Filialei Academiei Române din Iaşi, putem extrage definiții dintr-un corpus de dicționare vechi şi noi aliniate.

> **„După** adv. nach, um, hinter; *după aceea* nach her, nachdem; nach diesem; hernach; *după olaltă*, nach heinan" (ISER 1850).
> **După** adv. în conformitate cu, apoi; *După aceea*, după el, după ce, după care, ulterior, *După olaltă*, după toate cele.

> **„După** pre. gemäß, wie; zu Folge; hinter; auf; *după masă*, nach Tish; *după porunca ministrului*, dem Befehle des Ministers gemäß; *după mine*, nach mir, hinter mir; *după ce* nachdem; *după aceea*, hierauf, darauf." (PETRI 1861).
> **După** prep. după cum, în succesiune, în spatele, mai departe; *după masă*, după masă; *după porunca ministrului*, în conformitate cu ordinele ministrului, *după mine*, pentru mine, în spatele meu, *după ce*, îndată ce; *după aceea*, pe urmă, pentru acest lucru.

Acest gen de definiții sunt clare pentru utilizatori, dar nu ne putem mulțumi cu acest nivel, pentru că „peste" va fi glosat cu „pe" sau cu „deasupra", iar „deasupra" va fi glosat cu „peste" şi astfel nu vom obține decât nişte paradigme de elemente care îndeplinesc în vorbire aproximativ acelaşi rol. Ar trebui să existe undeva definit acest rol, precizând că determinantul se situează într-un punct superior față de regent în funcție de o anumită coordonată a cărei natură poate varia.

Cam aşa procedează DLRC II, care, în afară de seria de sinonime, mai precizează denumirea rolului sintactic. Deosebit de meritorie ni se pare aici încercarea de a defini relația abstractă între cele două cuvinte conectate, utilizând locuțiunea „dincolo de" pentru a exprima noțiunea de consecutivitate şi precizând că aceasta nu poate fi privită decât în raport cu un punct de observație.

> **„DUPĂ** prep. **I.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) **1.** (Arată că un lucru se află dincolo de alt lucru, în raport cu poziția observatorului) a) îndărătul..., în dosul..., înapoia..." (DLRC II 1956).

Cu toate că dicționarele academice apărute ulterior au preluat în general schemele definitorii de la acest dicționar, ideea bună s-a pierdut pe drum, păstrându-se doar denumirea rolului sintactic.

Majoritatea dicționarelor, chiar cele foarte vechi, chiar cele care în general nu exemplifică prin citate uzajul cuvintelor, simt nevoia să o facă în cazul prepozițiilor, dat fiind caracterul lor abstract.

Aşa este DEX, dicționar fără citate ilustrative:

> **„DUPĂ** prep. **I.** (Introduce un complement circumstantial de loc) **1.** Îndărătul..., în dosul..., înapoia... *După casă se află livada*. **2.** Mai departe de..., dincolo de... *După gradina publică s-a oprit*" (DEX 2009).

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

La ultimele două dicționare am citat doar începutul definiției lexicografice, care continuă după același procedeu. Observăm la cel din urmă dispariția regretabilă a glosării sensului abstact, cu păstrarea denumirii funcției sintactice (care pentru unii utilizatori nu oferă informație lexicală).

3. Definirea prepoziției în DLR

Tratarea prepozițiilor în DLR nu este unitară.

Ceea ce s-a numit în lexicografia de acum trei-patru decenii o abordare inovatoare a fost definiția „semantică" a prepoziției. Spre deosebire de definițiile care utilizau termeni gramaticali, enumerând raporturile de subordonare pe care prepoziția le poate stabili, „noua" abordare ocolea terminologia gramaticală și enunța doar sensul acesteia, nu afirma că prepoziția ar introduce un complement circumstanțial de loc ci că ar avea sens local în anumite contexte, bogat exemplificate.

Totuși, există și volume mai noi care utilizează noțiuni gramaticale în definirea prepozițiilor, realizând o tratare sobră, care se apropie mult de definirea sensului lor abstract, așa cum am văzut mai sus la începutul definirii prepoziției LA.

Dar a spune că același cuvânt are în unele contexte sens spațial și în alte contexte sens temporal (numerotate cu cifre romane și având multiple subsensuri) echivalează de fapt cu a spune că prepoziția nu are niciunul dintre aceste sensuri, pentru că ele îi provin din context. În cazul prepoziției *după,* spre exemplu, observăm că are sensul abstract de următor, consecutiv, într-un șir format din diferite elemente, selectate pe diferite criterii.

Abstractizarea unor prepoziții ia și forma gramaticalizării, unele devin mărci ale supinului, ale cazului dativ, ale unor tipuri de numerale. Ne întrebăm cum am putea glosa aceste cazuri fără a utiliza terminologie gramaticală.

Nu ne vom ocupa aici de modul în care sunt selectate citatele. În DEX, observăm că ele sunt contexte banale, utilizate frecvent de vorbitori. În DLR, care se presupune că este un dicționar adresat specialiștilor, este normal să se selecteze contexte astfel încât să fie utilizate toate etapele din evoluția limbii și toate registrele stilistice. Prin urmare, nici stilul familiar și contextele uzuale, cu frecvență mare de utilizare nu ar trebui să lipsească. Dar uneori se selectează doar utilizări bizare și accidentale, iar scopul explicativ nu este atins.

Să presupunem că citatele ar fi bine alese. Totuși, acumularea de exemplificări ale utilizării cuvântului definit în așa măsură, încât definiția nu mai poate fi reperată printre ele, chiar dacă ea ar exista, riscă să nu lămurească utilizatorul în niciun fel. Cu atât mai mult el nu se va lămuri dacă acumularea excesivă de citate are funcția de a acoperi faptul că definiția sensului abstract al prepoziției nu există. Articolele prepozițiilor în DLR se întind pe zeci sau chiar sute de pagini, ar putea fi numite monografii ale cuvântului glosat dacă ar conține mai multă informație și mai puține exemplificări.

Programul eDTLR (de informatizare a *Dicționarului Tezaur al Limbii Române*) oferă și posibilitatea ascunderii citatelor exemplificatoare, astfel încât utilizatorul să poată sesiza schema definițională a cuvântului. Dacă aplicăm această funcție la definiția prepoziției **DUPĂ** (p.1582−1593 din litera D) vom obține cam 2 pagini de „comentarii introductive" ale mulțimii de citate, care sună astfel:

> **„DUPĂ A.** Prep. **I.** (Exprimă posterioritatea în domeniul spațial). **1.** (Exprimă situarea, localizarea etc. în spatele, în dosul, înapoia ori îndărătul a ceva sau a unei ființe considerate ca fiind situată în spațiu), (Cu nuanță instrumentală) (Situarea,

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

localizarea etc. sunt percepute cu ajutorul simțurilor) (Învechit şi popular; prin confuzie cu „de pe”) (Învechit, urmat de *la*) (Învechit urmat de *lângă*)

2. (Exprimă mişcarea, deplasarea, aruncarea etc. în spatele, în dosul, peste ori dincolo de ceva sau de cineva) (Mişcarea, aruncarea etc. se fac îndărătul sau înapoia unei anumite părți a corpului unei ființe considerate ca fiind situată în spațiu) (Cu nuanță temporală) (Cu nuanță instrumentală) (Cu nuanță cauzală) (Deplasarea, mişcarea etc. se fac prin tragere, târâre în urma ori în spatele unei ființe) (Exprimă mişcarea, deplasarea etc. unui astru) (Învechit şi popular; prin confuzie cu „de pe”)

3. (Indică însoțirea, urmarea, mergerea etc. pe ori în urma sau în direcția a ceva ori a cuiva) (Mişcarea îndărătul sau înapoia unei părți a corpului unei ființe) (În formule de comandă sau de poruncă) (Direcționarea unui flux sonor, a unui miros etc. se face pe urma unei ființe) (Exprimă urmărirea, adesea insistentă, a unei ființe). (Exprimă urmărirea, căutarea a ceva de natură concretă în vederea obținerii, prinderii, găsirii, procurării etc.)

4. (Exprimă suspendarea, susținerea, încolăcirea etc. îndărătul ori în spatele cuiva sau a ceva) (Suspendarea, susținerea etc. se fac îndărătul ori înapoia unei părți a corpului unei ființe) (Exprimă constatarea unui fenomen, observarea unui fapt de natură concretă în funcție, în conformitate sau prin deducție din ceva) (Cu nuanță cauzală)” (DLR D4 2009).

Se constată că a dispărut referirea la complementul circumstanțial de loc (ori de timp), ceea ce este bine, pentru că uneori sensul local (sau temporal) apare la atribute, iar definirea semantică a funcțiilor sintactice nu este în repertoriul tuturor utilizatorilor. În schimb, exprimarea clară a sensului abstract al prepoziției liseşte şi ea. Faptul că prepoziția exprimă o relație de subordonare este esențial pentru definirea ei, deşi nu apare în glosa de mai sus.

Faptul că elementul regent poate fi obiect sau ființă reprezintă accidente contextuale care nu au relevanță, precum nici faptul că vorbitorii posedă organe de simț care îi orientează în spațiu. Informațiile privind registrul stilistic şi varianta diacronică a limbii sunt utile, firește, dar nu pot ține locul de definire a eventualei schimbări semantice suferite de cuvântul glosat atunci când apare în acel registru. Urmează ca utilizatorul dicționarului să depisteze singur aceste variații semantice prin citirea exemplelor?

Suita de sinonime ale prepoziției ar trebui să se afle la finalul definiției, nu în corpul ei; cât despre sinonimul aproape perfect al cuvântului deplasare (mişcare) nu se poate justifica în niciun fel. Probabil reprezintă o enumerare a contextelor întâmplătoare în care apare cuvântul definit. Ce să mai spunem despre „etc.”? Am mai scris de curând (Mărănduc 2012: 251–261) că prin acest element cititorul este invitat parcă să completeze definiția cum crede de cuviință, cu alte sinonime. Am putea spune că astfel de exprimări aparțin de acum limbajului de lemn al lexicografiei româneşti, prin repetare excesivă şi prin lipsa lor de conținut informativ.

Ceea ce ține loc de definiție, fără a fi aşa ceva, pentru că am văzut că prepoziția are un sens extrem de abstract, fiind un conector, este situat în paranteză, ceva neobişnuit în general în practicile lexicografice ale altor dicționare, şi adeseori nu se constituie într-o propoziție sau frază, neavând niciun predicat. Se formează folosind şiruri de sinonime pentru fiecare noțiune utilizată în acea paranteză explicativă, nefiind vorba de sinonime ale prepoziției, ci de, probabil, enumerări ale contextelor din citate (aceasta este doar o ipoteză personală pentru că nu ştim de fapt de ce apar aceste şiruri de sinonime, de parcă cineva nu ar găsi cel mai exact cuvânt pentru a-şi exprima ideea: „mişcarea, deplasarea, îndărătul sau înapoia, în funcție, în conformitate” etc.).

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

O altă trăsătură este alternanța stilurilor; alături de cuvinte abstracte, potrivite unei definiții adresate specialiştilor, găsim termeni popular-familiari cum ar fi: „înapoia unei anumite părți a corpului", „târâre", „însoțirea", „mergerea" „îndărătul sau înapoia", „încolăcirea" etc. Oare cum ar putea o prepoziție să exprime aruncarea, târârea, încolăcirea?

Dacă utilizatorul dicționarului caută în paginile acestuia prepoziții este pentru că ar dori să-i oferim o definiție care să poată fi înțeleasă. Or, acumularea excesivă de descrieri contextuale pe zeci de pagini face ca definițiile lexicografice să fie inoperante, de neînțeles pentru utilizatori, deci incorect formate din punct de vedere pragmatic.

Prepoziția definită aici este un conector propozițional care exprimă o relație de dependență a unui obiect aflat în poziție consecutivă (statică sau dinamică) față de altul, în raport cu un sistem de coordonate şi cu un punct de observație. Faptul că este vorba de aruncare, târâre, tragere, încolăcire reprezintă detalii (accidente) nondefinitorii.

Se confundă astfel sensul contextului în care apare conectorul cu sensul conectorului, de unde şi aşa-zisul polisemantism deosebit de bogat al acestui conector. A se observa că acest polisemantism nu apare la definițiile din dicționarele vechi.

4. Prepoziția în viziunea dicționarelor străine

Să urmărim modul în care definiția conectorilor din limbajul natural se face în dicționare străine.

> „**af·ter** (af/tər, äf/-), *prep*. **1.** behind in place or position; following behind: *men lining up one after another*. **2.** later in time than; in succession to; at the close of: *Tell me after supper. Time after time I saw him.* **3.** subsequent to and in consequence of: *After what has happened, I can never return.* **4.** below in rank or excellence; nearest to: *Milton is usually placed after Shakespeare among English poets…*" (WEBSTER 1996).
>
> **după** *prep*. **1.** în urmă în spațiu sau ca poziție; urmând după. *oameni urmând unul după altul.* **2.** mai târziu în timp decât; în succesiunea; în încheierea: *Spune-mi după masă. După un timp l-am văzut.* **3.** ulterior; în consecință:. *După ceea ce s-a întâmplat, eu nu mă pot întoarce.* **4**. mai jos ca rang sau ca valoare; cel mai apropiat de: *Milton este de obicei plasat după Shakespeare printre poeții englezi.*

Modul de definire este aici mai apropiat de al vechilor dicționare, se preferă definiția prin sinonime şi se adaugă scurte exemplificări. Caracterul abstract al conectorului este pus în evidență cu claritate.

> „**APRÈS** prép. et adv. (bas lat. ad pressum, auprès de) **1.** Marqe la postériorité dans le temps *Après dîner. Nous en reparlerons après.* ◊ *D'après* postérieur. *Le jour d'après. – Après quoi*. ensuite. (…) **2.** Marque la postériorité dans l'espace *Première rue après le carrefour. Courir après un lievre.* **3.** Indique une relation, un ordre, une hiérarchie. *Seul maître après Dieu.* **4.** (Fam.) *Être après qqch., qqn*. s'en occuper trop, s'acharner sur qqch., harceler qqn. ♦ **après que** loc. conj. (Suivi de l'indic.) Une fois que. *Après qu'elle eut parlé.* ♦ **d'après** Loc. prép. **1.** À l'imitation de. *Peindre d'après nature.* **2.** Selon. *D'après lui, tout va bien*. (LAROUSSE 2006).
>
> **DUPĂ** prep. şi adv. (lat. popular ad pressum, aproape de) **1.** Marchează posterioritatea în timp *După masă. Vom vorbi despre asta după aceea.* ◊ *După*

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

posterior. *Ziua de după aceea.– După care*. Pe urmă. (...) **2.** Marchează poateriorităţea în spaţiu *Prima stradă după intersecţie. A fugi după un iepure*. . **3.** Indică o relaţie, un ordin, o ierarhie. *Singurul stăpân după Dumnezeu.* **4.** (Fam.) *A umbla după ceva, după cineva.* A se ocupa prea mult, a se înverşuna pentru ceva, a hărţui pe cineva. ♦ **după ce** loc. conj. (Urmat de indicativ) O dată ce. *După ce ea a vorbit.* ♦ **de după** Loc. prep. **1** Cu imitarea a.. *A picta după natură.* **2.** După părerea *După el, totul merge bine.*

Putem observa aici modelul francez pe care se bazează lexicografia academică românească. Găsim paranteze explicative care conţin diferite indicaţii şi care nu au predicat. Aceste paranteze s-au redus mult în ediţiile mai noi ale dicţionarelor franceze, pe când în dicţionarele noastre au proliferat. Stilul este sobru, ideea că sensul conectorului este abstract nu dispare total iar exemplele nu depăşesc măsura.

5. Concluzii şi propuneri

Aceste complexe grafice izolate în scriere prin blancuri pot fi numite cuvinte doar dacă dăm o definiţie foarte largă noţiunii de cuvânt. Ca şi prefixele, ele au un sens relaţional şi nu unul autosemantic; ceea ce semnifică ele este strâns dependent de context, prin urmare contextul este semnificant, şi nu prepoziţia.

Tot aşa stau lucrurile şi cu conjuncţiile, care exprimă raporturi de coordonare în propoziţie şi raporturi de coordonare sau subordonare în frază, deci nu ar putea fi definite fără a sublinia acest lucru. Unele adverbe au şi ele funcţii relaţionale sau de morfem al categoriei comparaţiei adjectivale sau adverbiale.

Fie că sunt sau nu cuvinte în sensul tare al termenului, este necesar să fie incluse în dicţionare, în virtutea unei tradiţii şi în virtutea faptului că utilizatorii doresc să cunoască sensul lor. Dar ideea de a le defini fără a menţiona caracterul lor abstract şi rolul pe care îl au de a marca anumite raporturi sintactice ori logice nu ni se pare deloc o inovaţie, ci, dimpotrivă, o practică anacronică.

GALR evidenţiază distincţii între caracterul omisibil al unor determinanţi introduşi prin prepoziţie şi caracterul necesar al altora, arătând că în cazul celor din urmă prepoziţia face parte din regimul verbal, este regizată de verb şi adeseori sensul ei (dacă are unul) se îndepărtează de cel din dicţionar.

Nimic din toate acestea în definirea prepoziţiei *după*, deşi al patrulea volum al literei D din DLR apare în anul 2009, iar ediţia a III-a a GALR apare, într-o primă versiune, în 2005. Nu putem fi de acord cu ideea că dicţionarele academice au voie să aibă o concepţie mai conservatoare asupra gramaticii limbii române decât cea din tratatele academice de gramatică contemporane cu ele. Fiind destinate specialiştilor, ele ar trebui să fie la curent cu ceea ce specialiştii au stabilit în tratate academice.

Prin urmare, pledăm pentru eliminarea ideii greşite, prejudecăţii lexicografice cum că astfel de cuvinte ar fi autosemantice, precum şi pentru evitarea confuziei generalizate între sensul prepoziţiei şi sensul contextului în care ea îndeplineşte rolul de conector. În general, cuvintele dintr-un dicţionar au grade diferite de abstractizare şi nimeni nu s-ar gândi să definească sensurile unei noţiuni abstracte ca fiind o suită de aspecte concrete la care ar putea trimite. Or, prepoziţia şi conjuncţia se află pe treapta cea mai înaltă de abstractizare, fiind conectori, adică operatori cu care alcătuim expresii formate din celelalte cuvinte.

BDD-V1170 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

Dacă aceste adevăruri vor fi acceptate, putem propune următoarea schemă de definiție lexicografică a prepoziției discutate:

> **DUPĂ** prep. **I.** Conector propoziţional care exprimă o relaţie de dependenţă în care regentul se află în poziţie consecutivă (statică sau dinamică) faţă de obiectul subordonat, în raport cu un sistem de coordonate şi cu un punct de observaţie.
>
> **1.** În raport cu un sistem de coordonate spaţiale, regentul este situat mai departe de observator decât obiectul subordonat.
>
> **2.** În raport cu un sistem de coordonate temporale, regentul urmează cronologic obiectului subordonat.
>
> **3.** În raport cu un sistem abstract de coordonate: a) regentul este inferior faţă de obiectul subordonat; b) regentul reprezintă o consecinţă a obiectului subordonat.
>
> **II.** Conectorul poate aparţine regimului unor verbe, fiind unica modalitate de introducere a unui complement prepoziţional neomisibil al acestora şi având un sens în strictă dependenţă de al verbului care îl regizează.

Acestă schemă ar putea fi îmbogăţită cu sub-sensuri şi exemplificări. Primele două sensuri pot avea o variantă statică şi una dinamică, în vreme ce al treilea poate avea sub-sensuri în funcţie de natura coordonatelor abstracte. Sub-sensurile şi exemplificările nu trebuie însă să aibă un caracter excesiv, ascunzând esenţa noţiunii definite.

În ce priveşte sensul **II,** în calitate de conector neomisibil în grupul verbal, prepoziţia face parte din colocaţii specifice limbii române, a căror frecvenţă poate fi determinată statistic dacă dispunem de un corpus de texte în format electronic suficient de mare şi de reprezentativ pentru toate stilurile şi etapele evolutive ale limbii. Pe baza rezultatelor statistice se vor selecta exemplificările astfel încât să se precizeze sensul (dependent de verb) al celor mai frecvente colocaţii din care face parte prepoziţia definită.

Un sens **III** ar trebui să cuprindă cazurile de gramaticalizare a prepoziţiilor, când acestea există, nu avem astfel de exemple pentru prepoziţia **DUPĂ**, în schimb avem pentru prepoziţiile **DE, LA, PE, PENTRU** etc.

Şirul de sinonime îşi are locul la sfârşitul definiţiei fiecărui sens sau sub-sens, şi nu în centrul definiţiei, fiind vorba de sinonime ale cuvântului definit, şi nu ale altor cuvinte din definiţia lexicografică.

În ce priveşte locuţiunile prepoziţionale, conjuncţionale sau adverbiale din care face parte prepoziţia definită, trebuie menţionat faptul că acestea au un caracter mai puţin abstract, ca şi cum limba ar dori să explicitеze sensul prea general al cuvântului definit. Pe de altă parte, caracterul îngheţat şi forma arhaică a unora dintre locuţiuni sunt argumente pentru vechimea acestora în limbă, de unde am putea trage concluzia că ele reprezintă o etapă mai puţin avansată a procesului de abstractizare pe care îl suferă orice limbă modernă.

Frazeologismele este normal să se situeze la finalul sensului sau subsensului pe care îl explicitează într-o manieră mai concretă decât simpla prepoziţie, cu care adeseori pot fi înlocuite. Dar, potrivit expemplului dicţionarelor citate, atât vechi româneşti, cât şi străine, trebuie denumit clar tipul unităţii frazeologice, potrivit unor criterii de clasificare, iar unităţile frazeologice trebuie să beneficieze de definiţie, şi nu doar de un romb gol şi de exemplificări precedate de o paranteză care nu oferă nicio informaţie, cum ar fi (Cu schimbarea construcţiei) sau alte formule aparţinând limbajului de lemn al vechii lexicografii.

BDD-V1170 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Căpățână, Cecilia, 2006, „Cuvântul *de*”, în *Omagiu Gheorghe Bolocan*, Craiova, Editura Universitaria, p. 101−114.

DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române, Ediția a II-a, revăzută şi adăugită*, 2009, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.

DLRC = *Dicționarul limbii române literare contemporane,*Vol. II: *D–L,* 1956, Bucureşti, Editura Academiei Române.

DLR D = *Dicționarul limbii române, Serie nouă*, *Litera D: Discord–Dyke*, 2009, Bucureşti, Editura Academiei Române.

DLR L = *Dicționarul limbii române, Serie nouă*, *Litera L, L–Lherzolit,* 2008, Bucureşti, Editura Academiei Române.

GALR = *Gramatica limbii române*, coord. Valeria Guțu Romalo, Tiraj nou, revizuit, vol. I–II, 2008, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Iser, Andrei, 1850, *Vocabular românesc-nemțesc*, Braşov, Gedruckt bei Johann Gött.

Le petit Larousse, Grand format, en couleurs, 2006, Paris, Editions Larousse.

Mărănduc, Cătălina, 2012, „Modernizarea definiției lexicografice”, *Limba română*, LXI, nr. 2, p. 251–261.

Petri, S., 1861, *Vocabular portativ românesc-nemțesc şi nemțesc-românesc*, Sibiu, în Tipografia lui Gheorghie de Clozius.

Webster's Encyclopedic Unabriged Dictionary of the English Language, Gramercy Books, New York, Avenel, 1996.

Zugun, Petru, 1983, *Cuvântul – Studiu gramatical*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică.

THE MODERN LEXICOGRAPHIC DEFINITION OF RELATIONAL WORDS

(*Abstract*)

We have started this article by discussing the issue of the preposition belonging to the concept of word. As the article has been defined in modern grammars as a morpheme of the category of determination, preposition could be defined as a morpheme of causal reaction. Although it is not a word in the strong meaning of this notion, it must be indexed in the dictionaries because the users need the definition of its meaning. We also state the opinion that the preposition is not self semantic, it has a relational meaning, it cannot appear independent in speech, but only with the word it introduces. Analyzing the way it was defined in dictionaries, we have noticed that, in the old ones, it was defined circularly, by synonyms. As prepositions are on different levels of abstraction, the oldest in language are also the most abstract and with multiple meanings, so that for each meaning there are equivalent new, more concrete prepositions. We have discussed the preposition after, with a medium level of abstraction and we have noticed that its abstract meaning is that of showing consecutiveness of one object toanother, related to a benchmark and a point of observation, and the fact that these benchmarks are spatial, temporal or abstract is context related, it doesn't belong to the meaning of the preposition, and much less to the nature of objects or actions performed by them. The exemplifying contexts are necessary for the understanding of the abstract definition, but the meaning ofthe words in those contexts is not to be mistaken for the meaning of the preposition itself.

BDD-V1170 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:54 UTC)